

ESMAABI ANDMISE JUHEND

Kinnitatud direktori käskkirjaga 26.01.2024 nr 1.1-3/2024/3-1

1. ESMAABI EESMÄRK

Esmaabi eesmärk on päästa kannatanu elu õnnetuskohal, vältida tema seisundi halvenemist ja hoolitseda asjatundliku lisaabi saamise eest.

Vigastatud töötaja või äkkhaigestunu vajab kohest abi. Igaüks meist oskab midagi teha vigastatu abistamiseks, abist ilmajätmine võib kannatanu seisundit oluliselt halvendada.

Järgnevalt tutvustame kuidas käituda kiirabi saabumiseni.

PEA MEELES, ET ESMAABI ANDJA PEAB TEGUTSEMA RAHULIKULT JA SIHIPÄRASELT

HÄDAABI TELEFON: 112

Kui palud telefoni teel abi, räägi **RAHULIKULT JA SELGELT**, vasta kõikidele küsimustele – nii edastad täpse informatsiooni ja saad kõige kiiremini abi.

ÜTLE VÕIMALIKULT TÄPSELT:

- 1) MIS JUHTUS
- 2) KUS JUHTUS (täpne aadress või sündmuse asukoha kirjeldus)
- 3) KELLEGA JUHTUS (kannatanute arv)
- 4) OOTA VASTUKÜSIMUSI

ÄRA KATKESTA KÕNET ENNE, KUI DISPETSER ON SELLEKS LOA ANDNUD!

Tegutsemise põhimõtted tööõnnetuse korral:

Tööõnnetuse korral tuleb hakata tegutsema enne kui elukutselised abistajad kohale jõuavad. Iga töötaja peab tundma tegutsemispõhimõtteid, mis on vajalikud kannatanu tõhusaks abistamiseks õnnetuskohal.

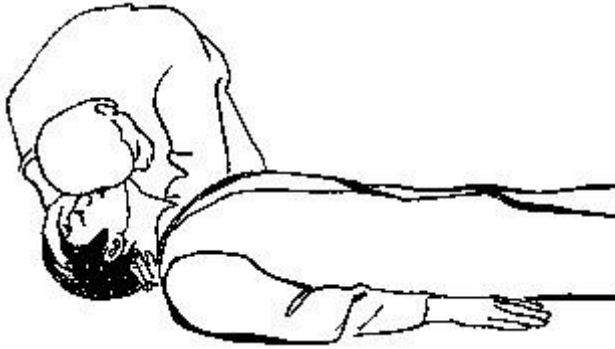
KÕIGEPEALT VAATA ÜLE ÕNNETUSKOHT JA SELGITA VÄLJA:

- 1) KAS ON MIDAGI, MIS OHUSTAB VIGASTAMATA KAASTÖÖTAJAJD VÕI KANNATANUID (süttimise või varingu oht jne.)
- 2) MITU INIMEST ON SAANUD VIGASTADA
- 3) VAJADUSEL TÄHISTA ÕNNETUSKOHT (liiklusavarii puhul nt. ohukolmnurga või sisselülitatud ohutuludega)

KONTROLLI, KAS KANNATANU ON TEADVUSEL

- 1) Kannatanu teadvuse kontrollimiseks kõneta teda. Küsi ta nime ja mille üle ta kaebab. Teadvusel inimene vastab kõigile küsimustele – teadvuseta inimene küsimustele ei vasta.
- 2) RASKES SEISUNDIS JA TEADVUSETA KANNATANU PANE LAMAMA KÜLILI ASENDISSE
- 3) MAHAJAHTUMISE VÄLTIMISEKS KATA KANNATANU SOOJALT, VÕIMALUSEL ISOLEERI KÜLMAST PINNAST

TEADVUSETA INIMESEL KONTROLI HINGAMIST

- Kõrvaga sa kuuled hingamist
- Põsega sa tunned õhu liikumist
- Silmaga sa näed, kas kannatanu rindkere liigub hingamise taktis

Norskav, lõrisev hingamine tähendab osaliselt suletud hingamisteid. Ava hingamisteid kas turja kaela alla rulli keeratud riideesemete vm panemisega või keera haige küliliasendisse.

NB! Üksikud kramplikud ja harvad sissehingamised ei tarvitse tähendada hingamist vaid kaasuvad südameseiskusele. Kontrolli pulssi!!

TEADVUSETA INIMENE, KES HINGAB PANE KÜLILI ASENDISSE

Külili asendis vajub keel oma raskuse tõttu ette ja hingamisteed püsivad avatuna.

KUNSTLIK HINGAMINE JA SÜDAME MASSAAŽ

TEADVUSETA KANNATANUL, KES EI HINGA GARANTEERI AVATUD HINGAMISTEED

Hingamisteed suletud

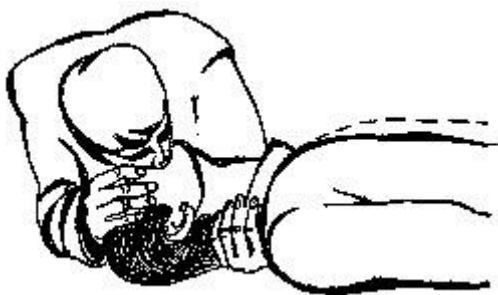
Hingamisteed avatud

KUI KANNATANU EI HINGA, SIIS TEOSTA SUULT-SUULE HINGAMIST!

Kasuta töökoha esmaabivarusluses kohustuslikku elustamismaski.

- 1) VABASTA KANNATANU HINGAMISTEED JA VAJADUSEL PUHASTA SUUÕÕS VÕÕRKEHADEST (hambaproteesid, oksemassid, jm.)
- 2) SULGE OMA SÕRMEDEGA KANNATANU NINA. HAARA HUULTEGA TÄIELIKULT KANNATANU SUU JA PUHU 2 KORDA ÕHKU KANNATANU KOPSUDESSE. KONTROLLI PULSSI (vt. järgmine lehekülg). KUI PULSS ON OLEMAS JÄTKA PUHUMIST SAGEDUSEGA 12-16 KORDA MINUTIS.

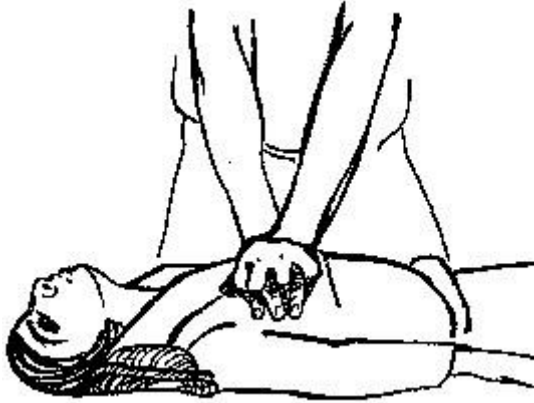

- 1) PULSSI KONTROLLI UNEARTERILT. KUI PULSS ON TUNDA, SIIS KANNATANU SÜDA TÖÖTAB. KUI PULSSI TUNDA EI OLE, SIIS TULEB VIIVITAMATULT ALUSTADA SÜDAME MASSAAŽIGA !
- 2) MASSEERIMISEKS ASETA OMA KÄED RINNAKU KESKMISELE KOLMANDIKULE, HOIDES KÜÜNARLIIGESED SIRGED. MASSEERIDA TULEB RÜTMILISTE TÕUGETEGA 80–100 KORDA MINUTIS.

NB! KANNATANU PEAB LAMAMA KÕVAL PINNAL!

**Elustades:
2 HINGAMIST 15
SÜDAME MASSAAŽI**

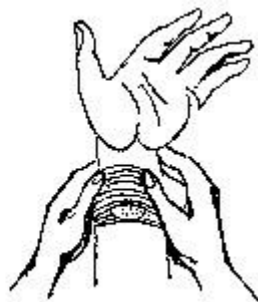
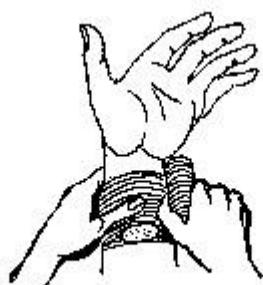
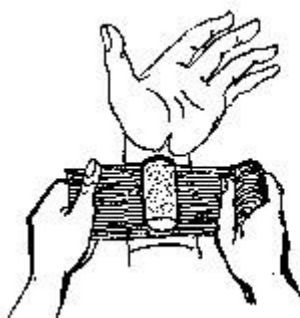
Viimastel aastatel on EL soovitusel toodud ka elustamisvahet 2 hingamist ja 30 massaaži. Selline vahet on elustajale oluliselt kurnavam ja ebaefektiivse massaaži tekkimise oht on kõrge. Kaalutlege kriitiliselt oma jõuvarusid. Kui kiirabi eeldatav tuleku aeg on rohkem kui 10 min või kui kannatanu on teist suurem, on soovitatav elustamisvahet 2 hingamist ja 15 massaaži. Oluline on jätkata efektiivselt kiirabi tulekuni. Elustamist tuleb jätkata kiirabi saabumiseni või selgelt palpeeritava pulsi ja hingamise tekkimiseni!

VEREJOOKSUD

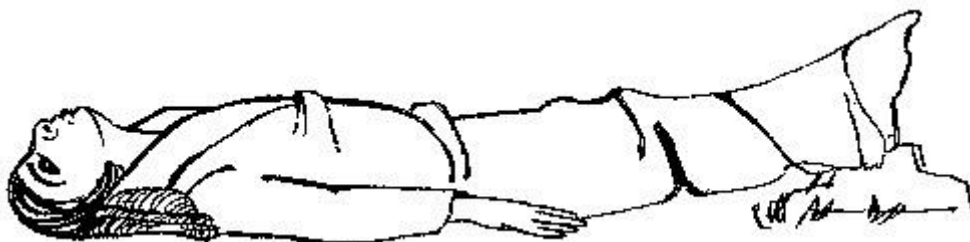
Kui kannatanul on suur verejooks haavadest, tuleb see koheselt peatada kõigi käepäraste vahenditega.

- 1) PANE KANNATANU LAMAMA
- 2) SURU HAAV KÄEPÄRASEST RIIDEMATERJALIST TEHTUD RULLIGA VÕI OMA SÕRMEDEGA KINNI (KASUTA KILEKOTTI VÕI KINDAID!)
- 3) TÕSTA JÄSE ÜLES (südamest kõrgemale)
- 4) TEE JÄSEMETE HAAVALE RÕHKSIDE

RÕHKSIDET TEHES KASUTA TEIST SIDEME RULLI HAAVALE SURVE TEKITAMISEKS

KUI KANNATANU ON KAHVATU, SIIS TÕSTA KANNATANU JALAD MAAPINNAST KÕRGEMALE – NII TULEB JALGADES OLEV VERI ELUTÄHTSAID ORGANEID MAHAJAHTUMISE VÄLTIMISEKS KATA KANNATANU SOOJALT

LUUMURD

Kui jäseme asend on ebanormaalne, siis on tegemist luumurruga. Jalaluu murdude korral:

PANE KANNATANU LAMAMA

HOIA VIGASTATUD KOHT OMA KÄTE ABIL LIIKUMATUNA KIIRABI SAABUMISENI

VIGASTATUD KÄSI KINNITA KEHA KÜLGE

ELEKTRIÕNNETUSED

Elektriga juhtuvate tööõnnetuste põhjuseks on tavaliselt vigaste elektriseadmete hoolimatu käsitlemine. Elektrilöögi tagajärje raskus sõltub elektrivoolu pingest ja voolu tugevusest.

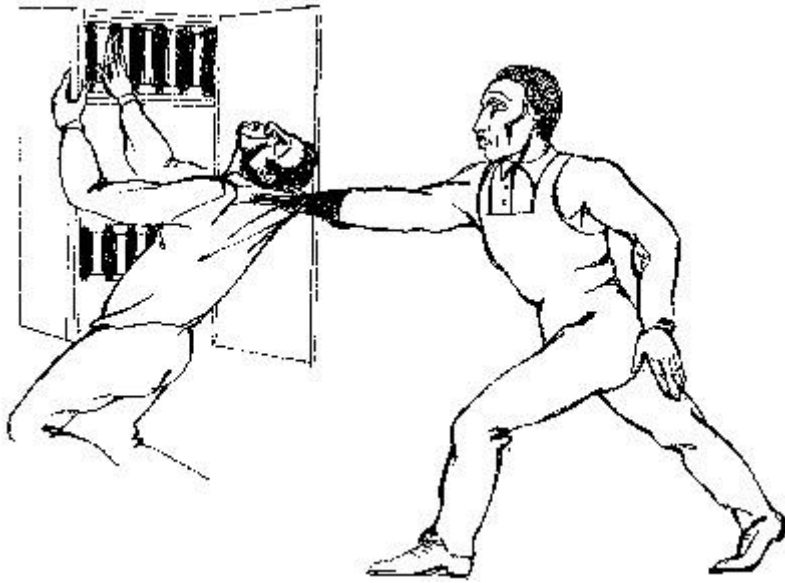
Tunnused:

- lihasevalu;
- Juhtmetesse kinnijäämine;
- põletus;
- teadvusekadu;
- südameseiskus, hingamise lakkamine.

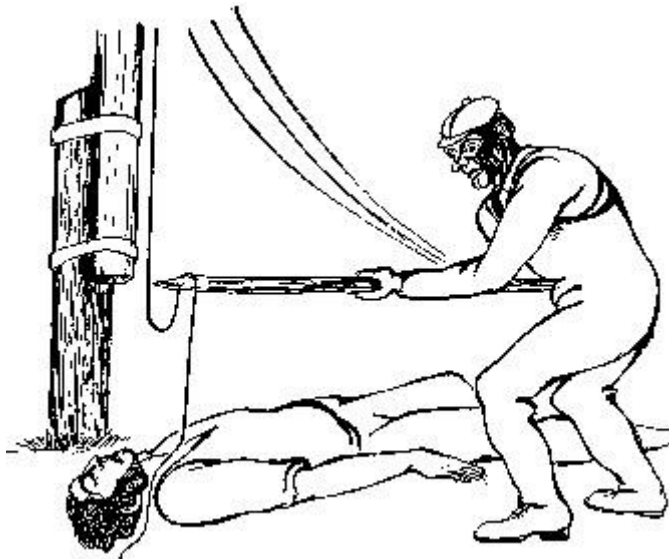
Ohutusnõuded abistajale

Ohver on pinge all niikaua, kuni ta on seotud vooluringiga. Appitõttaja peab alati hoolitsema oma ohutuse eest. Tuleb meeles pidada, et:

- niisked riided, niiske maapind ja keskkond juhivad hästi elektrit;
- kummikindad ja kummijalatsid on head kaitsevahendid;
- kuiv puu, kuiv riie ja näiteks kuiv ajaleht on keskmiste omadustega isolaatorid.

Kannatanu võib eemale tõmmata ka teda riietest haarates. Vältida kokkupuudet kannatanu katmata kehaosadega.

Sammupinge tekib ka madalpinge puhul ja see on kuiva maa korral 5 m. Märja maa korral poole rohkem.

Kannatanu eraldamiseks kuni 1000V pingega voolujuhtmetest tuleb kasutada elektrivoolu mittejuhtivat eset – lauajuppi, keppi jne.

Tegutsemisjuhised kõrgepingeelektrilöögi korral

Kõrgepingeelektrilöök saadakse kokkupuutel kõrgepingejuhtmetega. Juhul kui kõrgepingetraat katkeb ja langeb maha, tekib ohtlik ala maapinnal selle ümber 25 meetri raadiuses. Elektrivoolu on võimalik välja lülitada ainult alajaamast.

Esmaabi

Kontrolli hingamist ja pulssi, nende puudumise korral alusta viivitamatult elustamist.

VÕORKEHA HINGAMISTEEDES

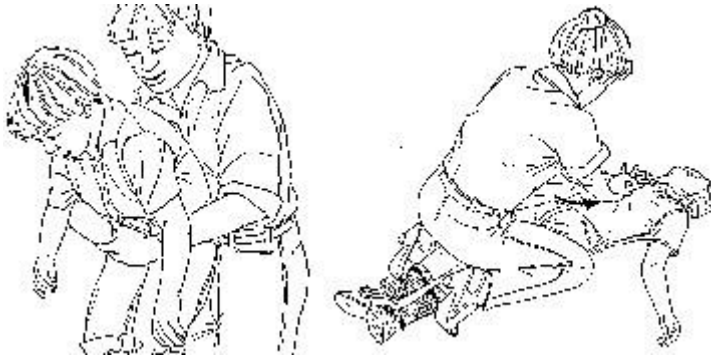
- Kannatanu ei ole suuteline kõhima, rääkima ega hingama.
- Tal tekib lämbumistunne ja surmahirm.
- Ta haarab käega kõrist kinni.
- Nahk ja eriti huuled muutuvad kiiresti sinakaks.
- Kannatanu kaotab peagi teadvuse.

Tegutsemine võõrkeha puhul:

Seni kui kannatanu on teadvusel ja kõhib, saab ta oma võõrkeha ise välja kõhida. Ärge lööge teda vastu selga!

- 1) Juhul kui kannatanu on veel teadvusel, sunni teda kõhima.
- 2) Kui kõhimine ei õnnestu, tuleb esmalt proovida Heimlichi võtet.
- 3) Löö käega abaluude vahel mitmelöögiliste seeriatena.
- 4) Löögid on tõhusamad kui painutada kannatanu ülakeha ette-alla nii, et pea oleks vöökohast madalamal.
- 5) Aseta oma käed kannatanu seljatagant ümber tema ülakõhu.
- 6) Suru üks käsi rusikasse ja haara teise käega sellest või käerandmest.
- 7) Tõmba käsivartega jõuliselt vahelihast taha-üles 2–3 (kuni 6) korda. Tee seda mitu korda.
- 8) Seda võtet võid kasutada ka selili lamaval teadvuseta inimesel: asetu põlvili üle kannatanu jalgade. Hoia käsivarred sirged ja aseta teineteise peal olevad käelabad kannatanu ülakõhu keskkoha. Suru järsult ja jõuliselt sisse-üles keskjooone suunas. Tee seda mitu korda.

NB! VÕTET EI TOHI KASUTADA RASEDATEL NAISTEL JA IMIKUTEL!

UPPUMINE

Tegutsemine uppumise korral:

- 1) Päästmisel tuleb uppujale läheneda tagant poolt, hoidudes tema haardest.
- 2) Veest välja toodud kannatanu pannakse kaldale lamama. Suuõõs tuleb puhastada võõrkehadest. Kui kannatanu ei hinga ja pulssi ei ole tunda, tuleb koheselt alustada elustamist.
- 3) Hingamise taastudes tuleb kannatanult märjad riided ära võtta ja asetada ta küliliasendis kuivale riidele ning katta soojalt kiirabi saabumiseni.

MAOHAMMUSTUS

Tegutsemine maohammustuse korral:

- 1) Rahusta kannatanut. Ära luba tal ilma vajaduseta liikuda.
- 2) Toeta või jäse või hoia jäse liikumatu; ära langeta seda madalamale.
- 3) Ära tee hammustuskohale sisselõiget, ära ürita mürki välja pigistada või imeda.
- 4) Vii maohammustusega kannatanu pärast esmaabi andmist kiiresti haiglasse. Nii tuleb tegutseda ka juhul, kui on maohammustuse kahtlus.

PEAVIGASTUSED

AJUVAPUSTUS

Ajuvapurustuse tunnused võivad olla mitmesugused:

- mitmesugused teadvushäired kuni püsiva kaotuseni välja,
- peavalu, iiveldus,
- nägemis- ja tasakaaluhäired.

Ajuvapurustuse korral esinev teadvusekadu on lühiajaline. Peavalu ja iiveldus võib püsida mitu päeva. Teadvusekaoga kaasneb tavaliselt lühiajaline mälukaotus.

Tegutsemine ajuvapurustuse korral (juhul kui kannatanu on kaotanud teadvuse kasvõi lühikeseks ajaks):

- 1) Pane kannatanu lamama küliliasendisse.
- 2) Kutsu kiirabi.

Juhul kui PEATRAUMAGA kannatanu ei kaasunud teadvuse kaotust:

- 1) Jälgi teda ühe ööpäeva jooksul.
- 2) Kui peavalu ja iiveldus ei kao ning kannatanu muutub uniseks, toimeta ta kiiresti haiglasse.
- 3) Löögi vastu pead saanud kannatanu tuleb ka öösel mõnetunniste vahedega üles äratada teadvustaseme selgitamiseks.

AJUPÕRUTUS

Löök vastu pead võib kahjustada ajukudet. Tekkiv teadvusekadu võib kesta tunde, päevi või jäädagi püsima. Pärast teadvuse taastumist võivad jääda ajutalitluse mitmesuguse astmega häireid.

Tegutsemine ajupõrutuse korral:

- 1) Pane kannatanu püsivasse külili asendisse.
- 2) Jälgi hingamist ja pulssi.
- 3) Kontrolli teadvuse taset.
- 4) Ole ettevaatlik oksendamise tagajärjel tekkiva hingamisteede sulguse suhtes.
- 5) Kutsu kiirabi.

SILMAVIGASTUSED

Silmadega juhtuvad õnnetused on enamasti rasked, nende tagajärjeks võivad olla nägemishäired või isegi nägemise kaotus.

Esmaabi andmisel raskete silmavigastuste korral on oluline silmamunade liikumise vähendamiseks katta sidemega mõlemad silmad. Silmaliigutused toimuvad üheaegselt ja kui terve silm jätta katmata, hakkab vigastatud silm vaatamise ajal liikuma koos tervega. See võib halvendada vigastatud silma seisundit.

Silmavigastusega kannatanu pannakse transportimise ajal lamama.

PURU SILMAS

Silma sattunud puru põhjustab hõõrdumistunde, mille tagajärjel tekib pisaravoolus. Hõõrdumistunne on tugev isegi siis, kui puru on silmas vaevaltmärgatav. Vahel esinevad kaebused isegi tagantjärele.

Esmaabi:

- 1) Silma ei tohi hõõruda.
- 2) Puru eemaldamiseks loputa silma jooksvas või muidu puhtas vees ning samal ajal pilguta silma.
- 3) Pärast loputamist otsi silma pinnalt või lau alt puru.
- 4) Juhul kui puru on jäänud kinni, jäta selle eemaldamine arstile.

SILMA PRITSINUD KEMIKAALID

Kõik silma sattunud kemikaalid (happed, leelised, pesemisvahendid jms.) võivad kahjustada silma. Eriotstarbelisi kemikaale kasutatakse sageli mitmete tööde tegemisel ning need võivad tekitada silmavigastusi. Eriotstarbeliste kemikaalide omadused ja sellele vastav esmaabi peab töökohtadel teada olema.

Tegutsemine silma sattunud kemikaali korral:

- 1) Loputa silma kiiresti leige veega 15-30 minuti jooksul.
- 2) Vii kannatanu haiglasse ka siis, kui loputamise tulemusena silmaärritus lakkas.
- 3) Tee transportimise ajaks silmale lõtv side.

KÜLMUMINE

Külmumine tekib kõige kergemini nendes keha perifeersetes osades, kus soojaga varustav vereringe osutub külmas mitteküllaldaseks. Kõige kergemini külmuvad sõrmed, varbad, põsed, nina ja kõrvad.

- Nahal on tunda torkeid ja vahel valu.

- Nahk muutub valkjaks, külmumiskoht tundub katsumisel kõvana.
- Vähehaaval kaotab nahk tundlikkuse ja kui esines valu, siis see kaob.
- Külmumine võib tekkida ka märkamatu ilma nimetamisväärrsete tunnusteta.

Tegutsemine külmumise korral

- Soojenda külmunud piirkonda, näiteks pannes sellele sooja kää.
- Soojendada võib ka vesivannis (käsi, jalgu), milles olev vesi ei ole kuumem kui +37 °C.
- Jätka soojendamist, kuni taastub normaalne nahavärv ja naha tundlikkus.
- Kaitse soojendatud kohta kuivade riietega.
- Ära hõõru külmunud piirkonda – see võib põhjustada vigastusi.
- Vajaduse korral toimetage kannatanu haiglasse.

SÜGAV KÜLMUMINE

Sügava külmumise korral kahjustuvad lisaks nahale ka nahaalused koed, nahk kattub villidega ja muutub lillakas-punaseks.

Tegutsemine sügav külmumise korral:

- 1) Kaitse külmunud kehaosa külma eest.
- 2) Tee külmunud kehaosale puhas side, kaitse termolinaga ja vii kannatanu haiglasse. Külmunud jalga võib kergesti vigastada, seetõttu ei tohi lasta kannatanul käia.
- 3) Teadvusel olevale kannatanule anna juua sooja magusat vedelikku.
- 4) Sügava külmumise korral vajab kannatanu kiiret arstiabi. Kontrolli kannatanu üldseisundit; lisaks kohalikule külmumisele võib teda ohustada ka vaegsoojumus ehk kehatemperatuuri alanemine.

PÕLETUSED

Tegutsemine põletuse korral:

- 1) Päästa inimene ja kustuta põlevad riided näiteks teki või vaibaga. Kustutamise ajal käsi tal olla pikali, selleks et leegid ei põletaks kaela ega nägu.
- 2) Juhul kui sinu oma riided põlevad, kustuta need maas pööreldes või leekide summutamisega.
- 3) Jahuta põlenud piirkonda kohe jooksva vee all või vees hoides. Otsene jahutamine on riiete eemaldamisest tähtsam. Väikesi põletusi võib jahutada pikemat aega, sest see leevendab valu.
- 4) Tee põletushaavale puhas side. Soovitav on kasutada Burshield geeliga sidemeid sõltumata põletuse sügavusest või ulatusest.
- 5) Ära kasuta salve, ära ava vilt.
- 6) Kaitse põlenut mahajahtumise eest (ka suvel).
- 7) Juhul kui teadvusel kannatanul on hingamine raskendatud, aseta ta poolistuvasse asendisse.
- 8) Aseta teadvuse kaotanud kannatanu püsivasse külili asendisse.
- 9) Kutsu kiirabi.

KUUMAKAHJUSTUSED

Keskonnatemperatuuri pidevast muutumisest sõltumata püüab organism säilitada sisetemperatuuri ühtlasena umbes +37 °C piires. Sisetemperatuuri tõus üle +42 °C põhjustab tõsiseid, sageli surmaga lõppevaid elundikahjustusi.

KUUMAKRAMBID

Kuumakrampe esineb teatud lihaserühmades, näiteks sääremarja-, käe- ja kõhulihastes siis, kui suure vedelikukaotuse (higistamise) korvamiseks kuumade ilmade korral kasutatakse joomiseks ainult vett. Tunnuseks on 1–3 minutit kestev valulik kramp koormatud lihaserühmas.

Tegutsemine kuumakrampide korral:

- 1) Anna kannatanule juua külma kergelt soolast (0,1%-list) vett või mahla; soola võta pool teelusikatäit ehk umbes 2 grammi kahe liitri vee kohta.
- 2) Rasketel juhtudel vii kannatanu haiglasse.

KUUMARABANDUS

Kuumarabandus on kõige tõsisem kuumakahjustus. Selle korral ei suuda organism küllaldaselt määral ära anda füüsilise koormuse tagajärjel tekkinud või väljastpoolt saadud liigsoojust, mille tõttu tõuseb organismi sisetemperatuur liiga kõrgele. Selle tagajärjel tekivad kiiresti tõsised kahjustused, mis võivad lõppeda surmaga. Kannatanu päästmiseks on vaja talle kiiresti esmaabi anda ja kutsuda kiirabi.

Tegutsemine kuumarabanduse korral:

Kannatanu prognoos sõltub oluliselt sellest, kui kiiresti tuntakse ära kuumarabandus ja kas hakatakse ilma viivituseeta juba õnnetuskohal tema organismi jahutama.

- 1) Vii kannatanu varjulisse kohta, riieta ta lahti ja aseta püsivasse küliliasendisse.
- 2) Organismi jahutamise kiirendamiseks tekita tuult näiteks rätiku või mõne riietusesemega.
- 3) Jälgi kannatanu seisundit. 4) Kutsu kiirabi.

KÜLM VESI, MÄRJAD RIIDED, PALJU JUUA KÜLMA JÄÄTÜKKIDEGA VETT, KÜLMAKOTID KAENLA ALLA, KUKLA ALLA JNE

MÜRGITUSED

Tegutsemine mürgituse korral:

- 1) Selgita välja, mis on juhtunud.
- 2) Juhul kui hingamine lakkab või oluliselt nõrgeneb, alusta kunstlikku hingamist kasuta elustamiskilet!!!!. Abistajale on kunstliku hingamise tegemine väga harva ohtlik. Ohtlik on see näiteks tsüaanvesiniku ehk sinihappe mürgituse korral.
- 3) Aseta teadvuseta kannatanu püsivasse külili asendisse.
- 4) Kui kannatanul on hingamiskõhupiirkonnast väljastatav õhu kätte, kutsu kiirabi.
- 5) Haigustunnuste puudumise korral anna kannatanule esmaabi olenevalt mürgituse liigist:
- 6) Sööbemürki neelanule anna juua vett.
- 7) Vii mürk hinganud teadvusel kannatanu värske õhu kätte ja asetage ta poolistuvasse asendisse.
- 8) Kui mürk satub silma, loputa seda kiiresti veega vähemalt 15 minuti jooksul.
- 9) Nahale sattunud mürk pese ära rohke vee ja seebiga.

Oksendamise esilekutsumine on keelatud.

Oksendamise esilekutsumine on ohtlik seetõttu, et oksemassid võivad sattuda hingamisteedesse. Sellega kaasneb lämbumis- või ohtliku kopsukahjustuse oht. Seetõttu ei ole tänapäeval oksendamise esilekutsumine esmaabi tavavõtte.

SÖÖBEAINED

Juhul kui kannatanu on neelanud sööbeainet, näiteks kanget hapet või leelist, anna talle juua vett sööbeaine lahjendamiseks – täiskasvanule vähemalt klaasitäis (200 ml). Ära ürita sööbeainet keemiliselt neutraliseerida.

- 1) Juhul kui sööbe- või ärritavat ainet on sattunud silma, loputa see kiiresti välja rohke voolava veega umbes 15 minuti jooksul. Nahale sattunud sööbeaine uhutakse ära leige veega.

ORGAANILISED LAHUSTID

Juhul kui kannatanu on alla neelanud orgaanilist lahustit, näiteks tärpentini, bensiini või petrooleumi, anna talle õli, margariini või võid. Vältida oksendamist, kuna orgaaniline lahusti võib sattuda kopsu ning põhjustada eluohtliku kopsuturse.

MÜRGI SISSEHINGAMINE

Juhul kui kannatanu on hinganud sisse hingamisteid ja kopsu ärritavaid gaase, tuleb ta viia ohupiirkonnast välja värske õhu kätte ning seada poolistuvasse asendisse. Kutsu kiirabi, kui kannatanul on häiritud hingamine või ta on teadvuseta.

KRAMBID

Tegutsemine krampide korral:

- 1) Krampidega inimest kinni hoida ei tohi, pead tuleb kaitsta vigastamise eest.
- 2) Krampides inimesele ei panda midagi suhu.
- 3) Pärast krambihoogu pane kannatanu küliliasendisse.
- 4) Juhul kui haige ei toibu 10 minuti jooksul, kutsu kiirabi.

LÜLISAMBA KAELAOSA MURD

Tegutsemine lülisamba kaelaosa murru korral:

- 1) Lülisamba kaelaosa murru kahtlusel liiguta kannatanut nii vähe ja ettevaatlikult, kui võimalik.
- 2) Juhul kui ei ole vältimatut vajadust (näiteks väljatoomine põlevast autost või veest päästmine), ära kannatanut liiguta.
- 3) Oota kiirabi saabumist.
- 4) Rahusta kannatanut ja keela tal pead kallutada..
- 5) Kannatanut transporditakse selili asendis kandraamil või alusel.

MUUD LÜLISAMBAMURRUD

Tegutsemine lülisambamurdude korral:

- 1) Juhul kui kahtlustad lülisambamurdu, liiguta kannatanut nii vähe ja ettevaatlikult, kui vähegi võimalik.
- 2) Oota kiirabi saabumist õnnetuskohale.
- 3) Kannatanu tuleb tõsta ettevaatlikult transpordialusele, soovitatavalt vaakummadratsile, millel ta transporditakse haiglasse.
- 4) Abistajaid peaks olema mitu, üks toetab pead ja kaela ning teised keha. Tõstmise ja transportimise ajal ei tohi lülisamba asend muutuda.